

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
БОЙКА Олега Володимировича
на дисертаційну роботу **БІЛОШИЦЬКОГО Василя Васильовича** на тему
«Формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка»
за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки»

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Досвід ведення бойових дій протягом повномасштабної російсько-української війни переконливо свідчить про необхідність вдосконалення педагогічних засад підготовки військовослужбовців на основі бойового досвіду, стандартів НАТО, формування військово-професійної та лідерської видів компетентності майбутніх офіцерів, у тому числі і майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту (далі – МОФФКіС).

Дисертант справедливо зазначає, що з найбільш затребуваних і професійно важливих інтегрованих утворень офіцера як суб'єкта військово-професійної діяльності є його сформована лідерська компетентність.

Актуальність теми дослідження посилює і низка суперечностей, які виявив дисертант під час наукових пошуків, зокрема між:

потребою ЗС України у офіцерах – фахівцях фізичної культури і спорту зі сформованою лідерською компетентністю і недостатнім рівнем забезпеченості педагогічних умов її формування в процесі професійно-педагогічної підготовки у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ);

об'єктивною потребою у науково-педагогічному забезпеченні формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту і нерозробленістю моделі її формування в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ;

необхідністю цілеспрямованого формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з фізичної культури і спорту та недостатньою розробленістю методики її формування в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

З огляду на це, вважаємо, що тема дисертаційного дослідження Білошицького Василя Васильовича є достатньо аргументованою та актуальною.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи Національного університету оборони України «Формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки на період дії правового режиму воєнного стану» (державний реєстраційний номер 0124U001970).

Тему дисертації затверджено на Вченій раді Національного університету оборони України (протокол № 11 від 28 листопада 2022 року) та узгоджено із бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і

психології при Національній академії педагогічних наук України (протокол № 2 від 22 червня 2023 року).

Ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Обґрунтованість наукових положень дисертації є досить переконливою. Дослідження здійснювалося протягом 2022–2025 років, воно охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку. Упродовж усіх етапів було використано відповідні наукові методи, що допомогли одержати різноаспектну й адекватну інформацію, відповідали вимогам системного підходу та критеріям якості педагогічних вимірювань, зокрема таким, як об'єктивність, надійність, валідність тощо.

Структура роботи послідовна, цілком відповідає поставленим дослідницьким завданням. Науковий апарат дослідження сформульовано чітко та коректно згідно з метою та завданнями дослідження.

Зібраний у результаті педагогічних досліджень матеріал оброблено адекватними методами статистичного аналізу і представлено в роботі достатньою кількістю таблиць, дані яких дають змогу стверджувати про достовірність зроблених висновків.

Стиль і мова дисертації. Дисертація написана методично грамотно, орфографічно та стилістично витримана на високому рівні.

Наукова новизна дисертаційної роботи. Найважливішими результатами дисертаційної роботи Білошицького В. В., що характеризуються необхідним рівнем наукової новизни, вважаємо такі:

– *вперше*: обґрунтовано педагогічні умови формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ (педагогічне моделювання формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; підтримання та розвиток моральних та національних цінностей, притаманних військовим лідерам, патріотичного виховання, мотивування лідерської поведінки та діяльності як професіонала у сфері фізичної культури і спорту МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; наявність комплексної контекстної методики формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; використання об'єктивних критеріїв і показників діагностування сформованості у них лідерської компетентності);

спроектовано модель формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ, що охоплює такі взаємопов'язані блоки: *цільовий, методологічний, теоретично-функціональний, суб'єкт-суб'єктний, організаційно-методичний, діагностувально-результативний*; педагогічні умови формування лідерської компетентності МОФФКіС пов'язані з кожним блоком моделі;

розроблено комплексну контекстну методичку формування лідерської компетентності як сукупність взаємопов'язаних методів, форм і засобів навчання МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Реалізація

методики здійснюється за трьома етапами: *ціннісно-мотиваційний* (формування й розвиток мотивації, професійного інтересу до формування лідерської компетентності), *когнітивно-поведінково-діяльнісний* (набуття майбутніми офіцерами – фахівцями фізичної культури і спорту професійно-орієнтованих знань щодо лідерства та його методів у військово-професійній діяльності, опанування лідерськими навичками й уміннями вирішення професійно-орієнтованих ситуацій), *діагностувально-результативний* (забезпечення зворотнього зв'язку щодо сформованості лідерської компетентності, самоаналіз, самооцінювання, співвіднесення отриманих результатів її сформованості з поставленими цілями (навчальними, розвивальними й виховними));

– *удосконалено*: діагностичний інструментарій оцінювання сформованості МОФФКіС (удосконалення полягає в доповненні й конкретизації критеріїв і показників оцінювання сформованості лідерської компетентності з урахуванням майбутніх військово-професійних компетенцій);

– *дістало подальшого розвитку*: поняття «лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту»; розвиток полягає у введенні до дефініції суттєвих видових ознак: «інтегроване, професійно значуще психічне утворення, підґрунтям якого є цінності та мотивація до лідерської поведінки, патріотизм, лідерська підготовленість (теоретичні і практичні лідерські знання), сформовані лідерські навички і вміння, професійно важливі лідерські здатності й якості та лідерська готовність до професійної діяльності як (начальника (фахівця) фізичної підготовки і спорту військової частини)».

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні в професійно-педагогічну підготовку майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту у ВВНЗ спецкурсу «Лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту», що містить навчально-методичне забезпечення (тематичний план, навчальні вправи, кейси та ділові ігри; тестові завдання оцінювання теоретичних знань щодо лідерської поведінки та діяльності як офіцера, військово-професійних та фахових знань, які містять лідерський аспект управлінської діяльності офіцерів, знань про лідерство та лідерську поведінку як майбутнього начальника (фахівця) фізичної підготовки і спорту військової частини; квазіпрофесійні ситуації на з'ясування сформованості практичних лідерських навичок, умінь і здатностей щодо лідерської поведінки та діяльності як офіцера, як начальника (фахівця) фізичної підготовки і спорту військової частини).

Основні результати дисертаційної роботи Білошицького В. В. впроваджено в освітній процес 5-ти ВВНЗ, що підкріплено відповідними актами.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Основний зміст та результати дослідження Білошицького В. В. висвітлено у 18 публікаціях (із них 13 – у співавторстві), зокрема:

1 колективна монографія;

9 статей у наукових фахових періодичних педагогічних виданнях України (всі входять у міжнародні наукометричні бази);

8 тез у збірниках наукових конференцій, семінарів і форумів України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (250 найменувань, із них 33 – закордонних), 10 додатків на 83 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 335 сторінки, основний текст – 200 сторінок. Робота проілюстрована 21 таблицями та 17 рисунками.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Наукова новизна дисертації підтверджена основним змістом дисертаційної роботи, яка складається з трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. У роботі логічно та послідовно розкрито процес формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ з урахуванням всіх етапів методики її формування.

У першому розділі дисертаційної роботи здійснено аналіз та узагальнення психолого-педагогічних джерел, що дало змогу з'ясувати, що формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ є актуальною педагогічною проблемою сучасної військової освіти, оскільки має суттєве значення для якісного виконання ними в майбутньому обов'язків начальника (фахівця) фізичної підготовки і спорту військової частини. Доведено, що структура лідерської компетентності МОФФКіС складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, поведінково-діяльнісного, індивідуально-психічного та суб'єктного компонентів.

У другому розділі дисертаційної роботи обґрунтовано упровадження у професійно-педагогічну підготовку МОФФКіС педагогічних умов, що забезпечують формування їхньої лідерської компетентності, зокрема таких: педагогічне моделювання формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; підтримання та розвиток моральних і національних цінностей, патріотичного виховання, мотивування лідерської поведінки та діяльності як професіонала у сфері фізичної культури і спорту МОФФКіС; комплексна контекстна методика формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ; використання об'єктивних критеріїв і показників діагностування сформованості лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Основними методологічними підходами, які є підґрунтям дослідження є: аксіологічний, контекстний, компетентнісний, системний, суб'єктно-діяльнісний.

Слід зазначити, що дисертант запропонував впровадити в освітній процес ВВНЗ розроблену комплексну контекстну методику та надано методичні рекомендації щодо формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. Основними етапами методики є: ціннісно-мотиваційний, когнітивно-поведінково-діяльнісний і діагностувально-результативний. Основу реалізації методики склав спецкурс «Лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту».

У третьому розділі проведено експериментальне дослідження на основі визначених завдань, а методика реалізації якого передбачала констатувальний і

формувальний етапи експерименту. Педагогічний експеримент дав змогу дисертанту перевірити результативність упровадження педагогічних умов формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ. За результатами формувального етапу педагогічного експерименту спостерігається позитивна динаміка сформованості лідерської компетентності МОФФКіС. Аналіз і статистичне опрацювання експериментальних результатів формувального етапу педагогічного експерименту підтвердили позитивні зміни кількісних значень сформованості компонентів лідерської компетентності МОФФКіС. Кількість респондентів із середнім і високим рівнями сформованості лідерської компетентності збільшилася, а із низьким і достатнім рівнями суттєво зменшилися.

Для статистичного підтвердження отриманих експериментальних даних та доведення їх достовірності використано такі непараметричні критерії:

Т-критерій Вілкоксона, який застосовують для оцінювання відмінностей в експериментальних даних, отриманих за двох різних умов на тій самій вибірці досліджуваних у різні періоди часу. Значення Т-критерію Вілкоксона підтверджують достовірність результативності запровадження педагогічних умов формування лідерської компетентності МОФФКіС;

для перевірки стійкості результатів додатково було застосовано критерій знаків G, який засвідчив статистично значущі відмінності.

Результати проведеного формувального етапу педагогічного експерименту засвідчили позитивну динаміку сформованості лідерської компетентності у МОФФКіС, що зумовлено впливом обґрунтованих і впроваджених нами педагогічних умов. Статистичні розрахунки вказали на достовірність експериментальних даних, а також на наявну статистично значущу відмінність між результатами констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту, що підтвердило результативність впроваджених нами педагогічних умов.

Особливу методичну цінність мають методичні рекомендації щодо формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Дисертаційна робота є завершеною працею. Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу, дозволю собі зробити деякі зауваження та побажання.

1. На нашу думку, у першому розділі дисертаційної роботи необхідно було б представити результати сучасних досліджень зарубіжних вчених щодо формування та розвитку лідерської компетентності у майбутніх військових фахівців. А також бажано було б розширити список іншомовних використаних джерел за проблемою дисертації.

2. У другому розділі роботи дисертант продовжує проводити аналіз робіт вчених у великому обсязі з посиланнями на них, що більше нагадує перший розділ, який присвячений теоретичному аналізу літературних джерел та має хрестоматійні ознаки.

3. Вважаємо, що підрозділ 2.1 “Загальна методика дослідження формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ”, який складається лише з трьох сторінок варто було б підсилити теоретичною та практичною інформацією, що охоплює методики для дослідження стану сформованості лідерської компетентності, які дисертант використав для збирання первинних емпіричних даних щодо стану її сформованості у МОФФКіС. Наприклад, деталізувати і розкрити форми, методи, прийоми, технології та засоби формування і розвитку професійно важливих здатностей та атрибутів військового лідера у МОФФКіС, а також особливості суб’єктно-суб’єктної взаємодії в освітньому процесі.

4. Щодо подальшого розвитку поняття «лідерська компетентність майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту» зазначено, що розвиток полягає у введенні до дефініції суттєвих видових ознак інтегрованого професійно значущого психічного утворення, однак всі ці невід’ємні ознаки є атрибутами військового лідера і їх доцільно було б дослідити, обґрунтувати, визначити кожного з них та класифікувати взаємозалежності. Наприклад, незрозуміло, що має на увазі дисертант, коли пише про «цінності» чи входить «патріотизм» до цих цінностей і чому він виділений дослідником окремо; що таке «професійно важливі лідерські здатності й якості», чим вони характерні та відмінні; що таке «лідерська готовність до професійної діяльності як (начальника (фахівця) фізичної підготовки і спорту військової частини)?»

5. Практична значущість дисертаційної роботи значно зросла б, якби автор сформулював напрями модернізації моделі формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ не лише Збройних Сил, а й інших структур сектору безпеки та оборони України (Національної гвардії, Державної прикордонної служби, Національної поліції, Державної служби з надзвичайних ситуацій тощо).

6. Дисертаційна робота містить окремі граматичні помилки та зауваження до стилю структурування матеріалу. Наприклад, у підрозділі 3.2 автор дуже наситив таблицями, що бажано було перенести у додатки.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, однак суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують наукову значущість результатів дисертаційної роботи Білошицького В. В., яка виконана на високому науково-практичному рівні.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. У цілому, дисертаційна робота Білошицького В. В. безсумнівно є самостійною і цілком завершеною працею; характеризується актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю; містить значні наукові доробки, що повною мірою висвітлено в його наукових публікаціях. Результати дослідження є доцільними та обґрунтованими для формування лідерської компетентності МОФФКіС в процесі професійно-педагогічної підготовки у ВВНЗ.

Дисертація за змістом відповідає вимогам абзацу 3 пункту 2 та пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а за порядком оформлення – Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор – Білошицький Василь Васильович – заслуговує присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 – «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний опонент:

Професор кафедри поведінкових наук та військового лідерства Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
доктор педагогічних наук, професор Олег БОЙКО

« квітня 2026 року

Підпис
Кочеровик
підполковник

Військовий персоналу штабу НАСВ
Роберт Кочеров